

สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

จดหมายข่าว

National Institute of Animal Health [NIAH] NEWSLETTER

ISSN 0858-4516

ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม - กุมภาพันธ์ 2542

การจัดการสุขภาพ

นกกกระทุง

กองบรรณาธิการ

นกกกระทุง เป็นสัตว์ปีกเศรษฐกิจชนิดหนึ่งที่กำลังได้รับความสนใจ เนื่องจากใช้ต้นทุนต่ำ ระยะเวลาเลี้ยงสั้น ใช้พื้นที่การเลี้ยงเฉลี่ยเพียง 75 ตัวต่อตารางเมตร อัตราการไข่สูง 80-90% ราคาไข่ 30-40 สตางค์ต่อฟอง เนื้อ 40-60 บาทต่อกิโลกรัม มีฟาร์มขนาดใหญ่เช่นที่ อ.เมือง จ.อ่างทอง มีประมาณ 300,000 ตัว ผลผลิตไข่วันละประมาณ 120,000 ฟอง มีโควต้าส่งขายให้บริษัทราว 8 ล้านฟองต่อเดือนเพื่อนำไปแปรรูปบรรจุกระป๋องส่งไปจำหน่ายยังตลาดต่างประเทศ เช่น ญี่ปุ่น และยังมีตลาดเลี้ยงมากที่จังหวัดพิจิตร นครสวรรค์ สิงห์บุรี สระบุรี นครศรีธรรมราช เป็นต้น

การเลี้ยงนกกกระทุงเพื่อให้ได้คุณภาพนั้นจะต้องมีการจัดการในด้านพันธุ์ อาหาร โรงเรือน และการดูแลแล้ว ยังต้องให้ความสนใจด้านการจัดการสุขภาพในเรื่องการป้องกันและควบคุมโรค การรักษาโรค และการใช้ยา โดยที่การใช้ยาต่างๆ จะต้องระมัดระวังเป็นพิเศษและต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดอย่างเคร่งครัด มิฉะนั้นแล้วอาจจะมีผลกระทบต่อผู้บริโภค และตลาดส่งออกต่างประเทศที่มักนำเรื่องสารตกค้างในสัตว์และผลิตภัณฑ์สัตว์มาเป็นข้อต่อรองและกีดกันทางการค้า

การใช้ยาสัตว์ในการเลี้ยงนกกกระทุงเพื่อการส่งออกนั้น กองสัตวแพทย์สาธารณสุข กรมปศุสัตว์ ได้ให้รายละเอียด ดังต่อไปนี้

ยาที่ใช้ได้

1 NEOMYCIN

เป็นยาปฏิชีวนะที่ออกฤทธิ์ต่อเชื้อที่ทำให้เกิดโรคท้องเสีย เช่น *Salmonella* spp., *Shigella* spp., *Klebsiella* spp., *Proteus* spp., *Escherichia coli* และ *Enterobacter* spp.

ยานี้ใช้ละลายน้ำโดยใช้ยาในขนาด 50 มิลลิกรัมต่อวันต่อน้ำหนักตัว 1/2 กิโลกรัม โดยแบ่งให้เช้าและเย็น หรืออาจผสมในอาหารในอัตราส่วน 70-150 กรัมต่ออาหาร 1 ตัน ระยะเวลาหยุดยาประมาณ 14 วันก่อนนำไข่มาริโภค

2 COLISTIN

เป็นยาปฏิชีวนะที่ออกฤทธิ์ต่อเชื้อแกรมลบในทางเดินอาหาร เช่น *Escherichia coli*, *Salmonella* spp., *Proteus* spp., *Pseudomonas* spp. ยานี้ใช้ผสมอาหารอัตราส่วนประมาณ 80 กรัมต่ออาหาร 1 ตัน ใช้ละลายน้ำ $2.5-3.5 \times 10^5$ IU ต่อน้ำ 1 ลิตร ระยะเวลาหยุดยา 7 วัน

3 ERYTHROMYCIN

เป็นยาปฏิชีวนะที่ออกฤทธิ์ต่อแบคทีเรียแกรมบวกโดยเฉพาะเชื้อ *Staphylococcus* spp. ในทางเดินหายใจที่ดื้อยาเพนนิซิลลิน ยานี้ใช้ผสมอาหารอัตราส่วนประมาณ 185 กรัมต่ออาหาร 1 ตัน ให้ 5-8 วัน หรือละลายน้ำในอัตราส่วน 250 มิลลิกรัมต่อน้ำ 1 ลิตร ระยะเวลาหยุดยา 2 วัน

4 JOSAMYCIN

เป็นยาปฏิชีวนะที่ออกฤทธิ์ต่อเชื้อ *Mycoplasma* spp. และเชื้อแบคทีเรียแกรมบวก ใช้ในกรณีที่มีการติดเชื้อของระบบทางเดินหายใจ

5 TETRACYCLINE GROUP

ยาปฏิชีวนะกลุ่มนี้ออกฤทธิ์ต่อเชื้อแบคทีเรียแกรมบวกและแกรมลบ รวมทั้งเชื้อริคเคตเซีย ที่นิยมใช้ในสัตว์ เช่น

➔ เตตราซัยคลิน (Tetracycline) ใช้ผสมอาหารอัตราส่วน 500 กรัมต่ออาหาร 1 ตัน ระยะเวลาหยุดยา 5 วัน

➔ คลอเตตราซัยคลิน (Chlortetracycline) ใช้ผสมอาหารอัตราส่วน 500 กรัมต่ออาหาร 1 ตัน ระยะเวลาหยุดยา 5 วัน

➔ ออกซีเตตราซัยคลิน (Oxytetracycline) ใช้ผสมอาหารอัตราส่วน 200 กรัมต่ออาหาร 1 ตัน ระยะเวลาหยุดยา 5 วัน

6 FLUBENDAZOLE

เป็นยาถ่ายพยาธิออกฤทธิ์กว้าง ใช้กำจัดพยาธิในกระเพาะ ลำไส้ และปอด ใช้ผสมในอาหาร 30-60 กรัมต่ออาหาร 1 ตัน เป็นเวลา 7 วัน ระยะเวลาหยุดยา 1 วัน

ยาที่ห้ามใช้ในสัตว์ที่เป็นอาหาร

- ฟูราโซลิโดน (FURAZOLIDONE)
- ไนโตรฟูราโซน (NITROFURAZONE)
- คลอแรมเฟนิคอล (CHOLRAMPHENICOL)
- อโวพารซิน (AVOPARCIN)

ความเข้มข้นสูงสุดที่ยอมรับให้ตกค้างได้ในไข่

ยา

คลอเตตราซัยคลิน (CHLORTETRACYCLINE)	0.2 ppm.
โคลิสติน (COLISTIN)	0.3 ppm.
อีริโทรไมซิน (ERYTHROMYCIN)	0.2 ppm.
โจซามัยซิน (JOSAMYCIN)	0.2 ppm.
นีโอมัยซิน (NEOMYCIN)	0.5 ppm.
ออกซีเตตราซัยคลิน (OXYTETRACYCLINE)	0.2 ppm.
เตตราซัยคลิน (TETRACYCLINE)	0.2 ppm.
ฟลูเบนดาโซล (FLUBENDAZOLE)	0.4 ppm.

สารฆ่าแมลง

โมนอคอร์ทอโฟส (MONOCORTOPHOS)	0.02 ppm.
ไซเปอร์เมทริน (CYPERMETHRIN)	0.1 ppm.
อะซีเฟท (ACEPHATE)	0.1 ppm.
มาลาไทออน (MALATHION)	0.1 ppm.
แอลดรินและดีลดริน (ALDRIN & DIELDRIN)	0.1 ppm.
คลอร์ดาน (CHLORDANE)	0.1 ppm.
เฮปต้าคลอร์ (HEPTACLOR)	0.05 ppm.

โรค : การป้องกัน-ควบคุม

โรคที่สำคัญบางโรคในนกกกระทา

Colibacillosis

เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย อีโคไล (*E.coli*) โรคนี้ทำให้สัตว์ป่วยตายมากหากเกิดร่วมกับโรคอื่นๆ เช่น โรคกล่องเสียงอักเสบติดต่อกัน พบมากในทุกอายุ โดยเฉพาะฟาร์มที่มีการจัดการไม่ดี เช่น คอกก่อนล้างสกปรก อาหารไม่คั่ว สกปรก การถ่ายเทอากาศไม่ดี นอกจากนี้การเกิดโรคอื่นมักทำให้มีแนวโน้มที่จะติดเชื้อนี้สูงขึ้น การป้องกันควรมีการจัดการฟาร์มที่ดี มีการดูแลเรื่องอาหารน้ำดื่มที่ดี ความสะอาดของคอก การถ่ายเทอากาศ นอกจากนี้ควรป้องกันไม่ให้เกิดการติดเชื้อโรคชนิดอื่นเพราะโรคนี้มักจะเกิดร่วมหลังจากมีการติดเชื้อชนิดอื่นแล้ว ยาที่ใช้รักษาโรคได้ผล เช่น อะปรัมัยซิน (Apramycin) โคลิสติน (Colistin) แอมพิซิลลิน (Ampicillin)

Fowl cholera

โรคหิวาต์เปิดไก่ เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย พาสเจอร์ลลา มัลโตซิโด (*Pasteurella multocida*) มีอัตราการป่วยและตายสูง มักเกิดการระบาดในช่วงที่อากาศเปลี่ยนแปลง ช่วงเปลี่ยนฤดูกาล ติดต่อกันได้โดยสิ่งขับถ่ายของสัตว์ป่วยปนเปื้อนในดิน อาหาร น้ำ เป็นได้ในทุกอายุแต่ในสัตว์อายุมากจะมีอาการรุนแรง สัตว์ป่วยที่เป็นแบบเฉียบพลันจะตายอย่างกะทันหัน หากตัวป่วยไม่ตายจะเป็นแบบเรื้อรัง ยาที่ใช้รักษาโรคได้ผล เช่น เอนโรฟ็อกซาซิน (Enrofloxacin) อะปรัมัยซิน (Apramycin) เซฟฟาโลทิน (Cephalothin)

โรคเกิดในนกกกระทา มีรายงานในปี 2535 พบโรคโรค Colibacillosis ป่วย 2,000 ตัว ตาย 300 ตัว จากทั้งหมดในฝูง 4,000 ตัว โรคหิวาต์เปิดไก่ ป่วย 20 ตัว ตาย 20 ตัว จากทั้งหมดในฝูง 300 ตัว

ด้วยเหตุที่นกกกระทาเป็นสัตว์ปีกขนาดเล็กและระยะการเลี้ยงสั้น หากเกิดเจ็บป่วยมักจะตายอย่างกะทันหัน หากจะใช้ยารักษาจะไม่ค่อยได้ผลและไม่คุ้มค่า ควรใช้วิธีป้องกันโรคจะดีกว่า โดยการจัดการฟาร์มที่ดี ถ้าสังเกตเห็นสัตว์เริ่มมีลักษณะผิดปกติต้องรีบตรวจสอบหาสาเหตุ ถ้าสงสัยว่าจะป่วยให้รีบส่งตัวป่วยไปชันสูตรโรคโดยเร็วที่สุด หากมีตัวตายให้ส่งซากใหม่ๆ หรือเก็บตัวอย่างอวัยวะภายใน เช่น ตับ ม้าม หัวใจ ไส้หลัง ฯ เพื่อให้สามารถควบคุมโรคไม่ได้แพร่ระบาดมากยิ่งขึ้น

BIRD FLU

ทำให้มีผู้พิชิตรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหิดล

จากการระบาดของโรคไข้หวัดนกหรือไข้หวัดใหญ่ ที่เกาะฮ่องกงช่วงปลายปี 2540-ต้นปี 2541 Prof. Dr. K.F. Shortridge ชาวออสเตรเลีย หัวหน้าภาควิชาจุลชีววิทยาของคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยฮ่องกง หัวหน้าโครงการศึกษาวิจัยที่ติดตามการระบาดของโรค ซึ่งมีการกลายพันธุ์ทำให้มีสายพันธุ์ใหม่ของไวรัสเกิดแทบทุกปี เชื่อว่าโรคไข้หวัดใหญ่ระบาดแต่ละครั้งจะเริ่มที่ประเทศจีนตอนใต้ และจะระบาดผ่านฮ่องกงไปสู่ประเทศอื่นๆ จึงมีการจัดตั้งโครงการนี้เพื่อศึกษาการระบาดในฮ่องกง Prof. Dr. Shortridge และคณะได้พบว่ามี การระบาดของเชื้อไวรัส Influenza H5N1 ในไก่และเชื่องชนิดนี้ทำให้มีผู้ป่วย 18 คนตาย 6 คน วงการสาธารณสุขระดับโลกเกิดความกังวลว่า อาจจะมีการแพร่กระจายเชื่องชนิดนี้จากฮ่องกงไปยังประเทศอื่นๆ หากเกิดการระบาดอาจจะมีอัตราการตายสูง จากข้อมูลที่ Prof. Dr. Shortridge ศึกษาเป็นความรู้สำคัญ ที่นำไปสู่การควบคุมโรค จึงได้รับการพิจารณาคัดเลือกให้ได้รับรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหิดล ประจำปี 2541 สาขาสาธารณสุข อีกท่านหนึ่งที่ได้รับรางวัลนี้ก็คือ Dr. Margaret Chen อธิบดีกรมสาธารณสุขของฮ่องกง เป็นผู้ที่ใช้วิชาป้องกันและควบคุมโรคติดต่ออย่างมีประสิทธิภาพในการควบคุมการระบาดของเชื้อไวรัส Influenza H5N1 ในประเทศฮ่องกง แม้การควบคุมโรคจะต้องตัดสินใจทำลายไก่จำนวนนับล้านตัวซึ่งมีผลกระทบทางเศรษฐกิจอย่างมาก

แต่ท่านก็ดำเนินการลุกล่วงไปได้ จนกระทั่งสามารถควบคุมโรคไม่ให้แพร่ระบาดในฮ่องกงและกระจายต่อไปในประเทศอื่น และเมื่อวันที่ 26 มกราคมศกนี้ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดให้มีการบรรยายเรื่อง "The evolution and emergence of Influenza Viruses" และ "The strategies to control Avian Flu epidemic" โดยผู้ได้รับรางวัลทั้งสองท่านดังกล่าว

รายงานความคืบหน้า นโยบายด้านการเกษตรและการค้าของสหภาพยุโรป ของสหภาพยุโรปที่เกี่ยวข้องกับปศุสัตว์

เมื่อวันที่ 15 มกราคมศกนี้ กระทรวงการต่างประเทศ (ตามหนังสือ กต.0402/ว.74) ได้รายงานความคืบหน้าของนโยบายด้านการเกษตรและการค้าของสหภาพยุโรป โดยอ้างถึงรายงานประจำเดือนพฤศจิกายน 2541 สารสำคัญมีดังนี้

■ โรควัวบ้า (Bovine Spongiform Encephalopathy, BSE)

แม้ว่าคณะกรรมาธิการฯ จะมีนโยบายที่ผ่อนปรนต่อการห้ามนำเข้าเนื้อวัวจากสหราชอาณาจักรเนื่องจากโรควัวบ้าแล้ว และคาดว่าในเร็วๆ นี้ จะมีการยกเลิกการห้ามนำเข้าเนื้อวัวจากสหราชอาณาจักร แต่คณะกรรมาธิการฯ ยังคงมีความเข้มงวดในเรื่องมาตรฐานและสุขอนามัยสัตว์ ซึ่งส่งทั้งผลดีและผลเสียต่อไทย กล่าวคือ ความเกรงกลัวโรควัวบ้าได้ส่งผลให้มีการบริโภคเนื้อไก่เพิ่มขึ้น ซึ่งไทยในฐานะผู้ส่งออกไก่เข้าสู่สหภาพยุโรป จะได้รับประโยชน์ และเนื่องจากไทยไม่ได้ส่งออกเนื้อวัว จึงไม่ได้ส่งผลกระทบต่อยุโรปมากนัก ในขณะที่ความเกรงกลัวโรควัวบ้าก็ได้ส่งผลให้คณะกรรมาธิการฯ มีความเข้มงวดมากขึ้นต่อมาตรการต่างๆ ด้านสุขอนามัยสัตว์โดยทั่วไป ซึ่งไทยคงจะต้องระมัดระวังเกี่ยวกับคุณภาพของเนื้อสัตว์ที่ส่งออกเข้าตลาดสหภาพยุโรปมากขึ้นตามไปด้วย

■ การห้ามการใช้ยาปฏิชีวนะในอาหารสัตว์

คณะกรรมาธิการฯ ได้เสนอให้ Standing Committee on Animal Feed พิจารณาห้ามการใช้ยาปฏิชีวนะบางชนิดในอาหารสัตว์ที่มักใช้ในอาหารสุกรและสัตว์ปีก รวมทั้งเป็นยาที่ใช้กับคนด้วย สาเหตุที่เสนอห้ามใช้ยาดังกล่าว เนื่องจากอาจทำให้เกิดการดกตัวของยาในเนื้อสัตว์ ซึ่งเมื่อคนบริโภคเข้าไปอาจทำให้ภูมิคุ้มกันของเชื้อแบคทีเรียลดลง เนื่องจากการรับยาปฏิชีวนะที่ตกค้างในเนื้อสัตว์ จะทำให้เชื้อแบคทีเรียดื้อยา เป็นอันตรายต่อชีวิตเนื่องจากการรักษาโรคไม่ได้ผล เรื่องนี้ผู้ผลิตอาจจะได้มีการเจรจาต่อรองในการประชุม WTO ต่อไป อย่างไรก็ตามคณะกรรมาธิการฯ ยังไม่ได้เสนอให้มีการห้ามการนำเข้าสัตว์หรือเนื้อสัตว์ที่กินอาหารผสมยาปฏิชีวนะดังกล่าว แต่คาดว่าจะต้องมีการตรวจสอบสารตกค้างในเนื้อสัตว์นำเข้าอย่างแน่นอน ผู้ส่งออกไทยจึงอาจต้องตระหนักถึงปัญหาของการดำเนินมาตรการที่เข้มงวดมากขึ้นของสหภาพยุโรป

สถาบันวิจัยและบริการสุขภาพช้างแห่งชาติ

ด้วยสภาวะการณ์ในปัจจุบัน วิกฤตการณ์ด้านอาหาร การย้ายถิ่นฐานและการเจ็บป่วยของช้าง ทำให้ช้างมีจำนวนลดลง กรมปศุสัตว์จึงจัดตั้งสถาบันวิจัยและบริการสุขภาพช้างแห่งชาติขึ้นเพื่อศึกษาวิจัยสภาพปัญหาของช้างไทย การอนุรักษ์และขยายพันธุ์ช้างไทยและด้านอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสุขภาพช้าง ให้บริการรักษาพยาบาลทั้งในและนอกสถานที่ โดยมีเครื่องมือทางการแพทย์ที่ทันสมัย ดำเนินการพัฒนาสุขภาพช้างให้แข็งแรงปราศจากโรคโดยให้บริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดที่สำคัญของช้าง บริการกำจัดพยาธิทั้งภายในและภายนอก โดยดูแลอย่างต่อเนื่องทั้งด้านโภชนาการ การวางแผนเพื่อพัฒนาสุขภาพและสวัสดิการของช้าง ดำเนินการอบรมและถ่ายทอดความรู้ เป็นศูนย์

กลางของการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับช้างแก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการดูแลสุขภาพและการเลี้ยงดูช้างที่ถูกต้อง โดยจัดอบรมในด้านการดูแลสุขภาพ การรักษาพยาบาล พืชอาหาร กฎหมายที่สำคัญ การใช้ปืนยิงยาสลบ เป็นต้น นอกจากนี้จะมีการประสานงานกับส่วนราชการและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในด้านการควบคุมช้างอันตรายและตกมัน รับแจ้งเหตุการณ์และช่วยเหลือช้างป่วย รวมทั้งการเผยแพร่ความรู้ข่าวสารและสถานการณ์ของช้างทั้งในและต่างประเทศ สถาบันฯ จะสร้างอยู่ใกล้กับสถานีบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ ถนนสุรินทร์-ปราสาท กม.13 ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ โทรศัพท์ 044-51875 วิทยุสื่อสารความถี่ 155.825 MHz ช่ายศูนย์ช้าง

จดหมายข่าวสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

ISSN 0858-4516

วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่วิชาการด้านสุขภาพสัตว์โดยเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนข่าวสารวิชาการ เสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาด้านสุขภาพสัตว์และการเลี้ยงสัตว์ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านสุขภาพสัตว์

เจ้าของ

สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เกษตรกลาง ด.หลโยธิน เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 ☎ 5798908-14 📠 5798918-19

ที่ปรึกษา

นายสัตวแพทย์อุดม โพธิ์ รองอธิบดีกรมปศุสัตว์ ฝ่ายสัตวแพทย์
สัตวแพทย์หญิง ดร.อุราศรี ตันตสวัสดิ์ ผู้อำนวยการสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ
ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและชันสูตรโรคสัตว์ หัวหน้ากลุ่มงาน และหัวหน้าฝ่าย

บรรณาธิการ

นายสัตวแพทย์โชคชัย นกเทศ จัดพิมพ์-เผยแพร่ สมชาย ช่างทอง

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นายสัตวแพทย์นพพร ศราชนันท์ อุทัยณ มีโชคสม

กองบรรณาธิการ

นายสัตวแพทย์โสภณ ห้วมแสง สำนักงาน งานวางแผน ชั้น 2 ฝ่ายอำนวยการ

นายสัตวแพทย์ชัยศิริ มหันตชัยสกุล กำหนดออก ปีละ 6 ฉบับ ทุกๆ 2 เดือน ครั้งละ 1,200 ชุด

นายสัตวแพทย์วัชรชัย ณรงค์ศักดิ์ พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์แห่งประเทศไทย

สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

กรมปศุสัตว์ จตุจักร กทม.10900

ที่ กษ 0615/ว.45

ในราชการกรมปศุสัตว์

(นางสาวอุทัยณ มีโชคสม)

เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล